Թիւ 20.

ԴԻՏԱԿ
ԲԻՒԶԱՆԴԵԱՆ

՝Ի ԽՆԴՐՈՅ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՀԱՐՈՒՆԵԱՑ

1816.

19. 20. 21. 22. ՄԱՐՏ.

ԻՆԿԻԼԹԷՌԱ

Լէյփսիա. 26 Փետրվարի:

Պառթաճէնայէն միանած բերդապահ զօրքերը՝ 4 հազար են եղած, 20 նաւ ունին թօփերով զինած: Սիմոն Պոլիվառ իր բանց հրամայօղը՝ Գառաքասցի է. ապրած տարբութիւնէ սկիզբէն ինչվան հիմա 143 անդամ ճեծկըվեր է Սպանեօլի թշնամոյն հետ: Կըվսխնան որ՝ չըլլայ թէ Հարաւային Ամերիկայի ուրիշ կողմ մը զարնելու ըլլայ:

27 ին:

Կերևնայ որ՝ խոխրձ մը կայ Սպանիային, ու Ամերիգայի Միացեալ Նահանգներուն մէջը: Ինչու որ՝ Սպանիան՝ բոլոր կրնէ կորան Ամերիգացիներուն դէմ, որ կռնակ կեցան իր Հարաւային Ամերիգայի ապստամբներուն, մէյ մալ որ՝ եւ կուզէ կորպազի երկրներ: (Սուրճ. և Մնիթօռ:)

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Վարսավիա. 19 Փետրվարի:

Թանի մը օր կայ՝ հասաւ հոս Հինտիստա-

նի Իշխան մը, ու եղբը գնաց դէպ՚ի Փիլեթռօպուռւկ: Ասիկա ՝ որդին է Պիռման ըլլած կայսերուէթէ յաջորդին. ասոր լանուարձակ կայսերուէը՝ ունի Ավայի Առագանի, ու Փեկուի Թէրուէթիները: Ա կայսերուհս նոր եղաւ 1754ին. Ասիայի մէջը՝ հինգերորդ Տերուէթը կըսեպվի, որ 17 միլիոն մարդ ունի իր տակը. սահմանակից է Դիպէթի Թաթարուէթը, Զինիմաչինի կայսերուէթը, Անամի Թէրուէը, Պանկալայի ծոցին հետ, ու Առամի Թէրուէթը հետ: Նոր Մայրաքաղաքը Պիռմաններուն՝ կըկոչվի Ո՞մէոա: Ա եկած Իշխանս 25 տարեկան է, շատ Եւրոպայի լեզուներ կըխօսի: Իր հարը կուզէ որ երկիրներ քալէ, որ Եւրոպացոց գինւորական արհեստը սորվի: Փռանսըզներուն Մոսկովատանէն քաշվելէն ետև, աս քէյս հասաւ. Մոսկովները բռնեցին, ետքը Թող տվին. ինչվան հիմա Պուքռէշ կընստեր, ու Ատրիայի կալցիան:

Երէկ չէ մկալ օր՝ հրատարակվեցաւ հոս փոխարքային ամուսս յին դրած հրովարտակը: Արգելած է ասկից ետև փատէ նոր տներ շինելու աս մայրաքաղաքիս մէջ: Ասոր ներհակ, ով որ աղիւսով պատած, կամ քարէ տներ շինելու ըլլայ, ասկից ետև ազատ կը

Ձնայ՝

ծնայ՝ պինւորներու խօնախ տալու, ու ուրիշ ծանրութիւններէ ալ 4 տարի՝ երկու խաթով շինած տներու մէջ, ու 8 տարի՝ երեք խաթով շինածներուն մէջը: Նոր շինվածքներու համար՝ որոշվեցան 67 թաղ հարկէ, անչափ ալ հրապարակներ:

ԲՐՈՒՍԱ

Պէօլին • 27 Փետրվարի:

Հատուորը 300 հազար սկուտ կամ ռեալ տվաւ, որ թագաւորան մը շինեն, հոն ժողվվելու իր Տէրութեան ամեն արհեստական բաները: Կըսեն որ 300 հազար մալ տվեր է Սէֆ Պետրոսի ժամուն համար շինելու, որ քանի մը տարի առաջ երեցաւ: (Օր. փոստ:)

ՆԷՄՑԷՍՏԱՆ

Փոտսդամ • 1 Մարտ:

Փէտերիդա Շէֆտի թագուհին, ու իր քոյրը Արքայազուն Ժառանգ Մեծ Դքսուհին Հասսիայի՝ երէկ թէատրոնը եկան. եառքը Տառմշդատթ գնացին:
(Օրագր. փոստ:)

ԱԻՍԴՐԻԱ

Վիէննա • 6 Մարտ:

Պուտայի կաղէթան կը գրէ ատ բանս, „Յայտնի է որ Նափոլէոնը՝ շինած էր փարեղ թխւլերի պալատին առջևը՝ մեծ յաղթական կամար մը, վրան դրած էր Վենէտիկի լթափիծու չորս ձիանքը. ու ատոնք լծել տված էր մէկ յաղթական առապարի մը, որն որ շինած էր լթափիծու ոսկեղօծ կապարէ խոշրէնէ, որուն ձևը նման էր հին Հռոմայեցիներու կառքերուն: Կառքին առջևի կողմը դրված էր մեծ առիւծ մը թևերը բացած: Դաշնակցեցները երբոր երկրորդ անգամ փարեղը առին, մէջերնին հատատեցին՝ որ ամեն յաղթշտակված բաները՝ տէրվըտանցը դարձըվին: Ան ատենը՝ Փրանչիսկոս Կայսրն ալ ատ ձիերս՝ ետ ուղեց Վենէտիկ քաղքին համար: Եռօսսի Կռանաթիէռներուն խումբը որն որ հիմա Պուտա ֆաղէին բէրդապահ զօրքն է, ինքզինք վար բնջեցուց ատ անվանի յիշատակարանները: Ա կարճ խումբը՝ սիրտ առնելով իր Օֆֆիչիալներէն, յիշեց իր Հայրենիքը, ուղեց իր հետը քանի մը տանիլ իր երկիրը՝ մէկ մեացորդ յիշելիք մը ատ յաղթանակին ան բռնաւորին, որուն տէրութիւնը կործանեցին. իրենց բռաժին ինկաւ ատ Մեծ Արծիվը. որ իրենց հետ բերին Պուտա քէղը. հոս հրամանաւ կայսերազուն Արշիդուքս Փալատինոյին՝ դրին Մաճառի Ազգային Թանգարանին մէջը փետրվարի 7ին: (Կազ. Վիէննայէ:)

ՄԵՏԵՈՐԱԿԱՆՔ

Լիսպոնա • 3 Փետրվարէ:

Ի հապճոյալ շարժին վրա որ յիշեցինք անցած Դիւտակին մէջ, ատ պարագաներս ալ հիմա կըպատմեն կոր: Առջի ցընցումը՝ կէս դիշերվան ատենն էր. շատ ուժով չէր, բայց առջի քունէն բնակիչները արթընցան: Մէկ ժամէն ետև՝ անանկ ամուր եղաւ շարժը, որ տներուն մէջը եղած կահ կարասիքը, պատերէն կախած բաները՝ վար ինկան. զանգակները՝ ինքզինքնց զարկին, Թավանները ճաթեցան: Ան ատենը ամենքը պօռալով՝ շինթեուճ մէջ ինկան, սանդուխներէն վար վազեցին, ուղեցին ներսնուն դուրս ելլել՝ բաց տեղ վանք, որը հագված, որը չի հագված, Տէր ողորմէ, Տէր ողորմէ կը կանչէին: Ա շարժը՝ 1807ին պէս սաստիկ չէր, բայց երկան քշեց՝ վայրկենէն աւելի. աշխարհ անցումմը եղաւ որ չի պատմըվիր: Դադրեցաւ շարժը, դադրեցաւ սրսուռդոն ալ, ամեն մարդ անկողինը դարձաւ. բայց առաւօտեան դէմ ժամ 6 ու կէս եղաւ երրորդ ցնցումը անանկ սաստիկ, բայց քիչ քշեց. վրանը առջինէն պակաս չէղաւ: Շատ պատեր ճաթըռտեցան, պալի ներս ծածքերալ փլան. բայց ալ ուրիշ մեծ փորձանք մը չի պատահեցաւ, ուսկից շատ կըվախնային: --- Ծովային պահապան նաւորդները որ նաւակներս մէջն էին, լսեցին գետի ջրին տակէն՝ ամուր ձան մը, ու շատ հեղ:

ՄԵՒԵԼԱՀԱՄԱՐ

Դուսէլն • 7 Մարտ:

Պրսի կաղէթաները կըհաստատեն որ՝ մեռած է Քօջէպու անվանի Ղէմմէ Բանաստեղծը, 75 տարեկան Քէնիսպէհէ քէղը, ուր որ կընստէր ընչպես Մոսկովի Կայսեր Դեսնօլը: Լօրէտ տէ Վէկա Սպանեօլ հեղինակէն ետև՝ չէր տեսնըված ասանկ մէկ թեատրոնի հեղինակ մը՝ հարուստ մտքով, բան դանօղ. իր թեատրոնի խաղերը՝ դրեթէ եւրոպայի ամեն լեզու թարգմանված է: Հոս չենք ուզեր խօսիլ իր ըրած բանաստեղծութիւնները՝ վրան թէ օդուստ բերին թէատրոնն բուն: Ա իրաւ է որ՝ ոչ Իդալիաններուն Կօլոնի հեղինակը, ոչ ալ Փռանսըզներուն Մօլիէռ Բանաստեղծը՝ կընախանձին ասոր:
(Օրագր. փէմմնրէէ.)

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆՔ

Ցոսէֆ • 8 Մարտ:

Վենէվայի Նահանգին հիմակվան ժողովըրդեան բաղմութիւնը՝ իր երկիրը մեծնալէն ետև՝

եաև՝ շուրջ 45 հՀը հոգի է. ՚ի 20 հՀը հին Ձինեվուայի երկրին մէջ. 12 հՀը՝ Սալմեսայի մէջ, ու 3 հՀը ժէ ըսված երկրին մէջ:

ՋՈՒԱՐՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԻ

Դատամուէլ Վէհէվանօյի Եաիսը՝ օր մը խօսակցութէ ընելով Էյնի Իշխանին՝ Մ'Ելանի քէքսապետին հետ, ըսաւ Իշխանը՝ ես մեծ խրատ տարեկան եմ, ինչու որ խիստ ծեր էր: Եաիսը զվարճալանութէ պատասխան տալ, ալ աղեկ էր՝ թէ որ հարիւր հՀը դեւ վրատ ունենայիը: Ջարմուցաւ Փաղաքաքեսը մտքէն, աս ինչ անհամ խօսք էր ուէի: Եաիսը՝ մէկէն վրա քերաւ՝ ըսաւ, թէ որ հրամանոց Տէրութիները չէ թէ ասխատար, հապա աւելի դեւ ալ ունենար իր վրան, երդմնեցուցչութէ կարդի ուժը՝ որ ես ունիմ, ինծ պիտի կուտար որ՝ վրայէդ անոնք ամենալ հալածէի, բայց ունեցած տարիներուդ՝ մէկն ալ հալածելու՝ իմ երդմնեցուցչութէ կարդս հերիք չէ:

Քրիստոնէ Աղեքսանդրա Շվէյտի անվանի ու սիրելի թագուհին՝ երբոր թող տալու իր հօրենական աթոռը Ուղղափառ հաւատքի համար, ու Հռոմ նկալ՝ հոն բնակիլ, շատ պատիվ տեսաւ Արքազան Հայրապետէն, որ ան առենը Աղեքսանդր եօթնեերդն էր. ու պարգևեց իրեն ազուր կառք մը, պալտաքի մը, ու զարդարած քէօշկան ձի մը: Թագուհին՝ տեսնել ուզեց սա պարդևներս, ցցուցին իրեն, ներկայ էր հոն Պետրոնինի Ասպետն ալ, որ ըսած բաներուս՝ պարդարանքներու ձևը՝ իր խելքէն գտած էր: Ռոխմոնտոս Մօնթեքուքուլի Կոմսը ցցուց թագուհիին՝ կառքին զանազան քաշված ազուր ձևերը, ու ըսաւ՝ Պետրոնինի Ասպետինն է ասոնց գծադրութիը: Ասպետն ալ՝ տեսնելով որ կընայի կոր թագուհին, ըսաւ համեստութէ, թագուհի թէ որ դէշ պակասաւոր բան մը գտնելու ըլայ ասոնց մէջը, ինծի է: Անանկ է նէ՝ (պատասխան տալ թագուհին շուտ ու ընորհալի կերպով,) հոս հիչ բան մը չունիս հրամանդ:

Անդամ մը մէկ երդմնեցուցիչ մը՝ բռնադատեց Լատին լեզուով Դիւահարին մէկը, որ դևը անոր մարմինէն դուրս հալածէ: Դևը պատասխան տալ ասոր Լատին լեզուով, բայց խիստ կոպիտ՝ խիստ անշնորհ ու ձով: Երդմնեցուցիչը յանդիմանեց դինքը, ըսաւ, Գարշելի դև, ինչու ասանկ սխալ ու կոպիտ ոճով կը խօսիս. Պատասխան տալ դևը, իս ի՞նչ մեղադրեր. Տալա մեղադրէ սա Գեղացիիս լեզուն, որ անխոտոր բերան ու կոպիտ է, որ չեմ կրնար ուղածիս պէս դիւրաւ ձկել՝ շարժել:

Երկու հոգի իրարու հետ դատաստան ունէին՝ խելմը սուրկի վրա: Ասոնցմէ մէկը՝ Դատաւորը իր կողմը քաշելու հնար՝ հորթ մը պարգև տվաւ: Մէկալնալ՝ նոյն բանին համար կով մը ընծայեց Դատաւորի խաթունին: Տէ, դատաստանի օրը գալով, երկու կողմն ալ սկսան կատաղաբար իրարու դէմ խօսքով դղվըտիլ: Առջինը՝ Դատաւորին միտքը ձգելու համար իր պարգևին մեծութիը, քան թէ իր իրաւունքին, ըսաւ. ,, Դատաւոր՝ Թոռ Հորթերը խօսին, Թոռ իրենք ըսեն, իրաւունք ունիմ մի, թէ չունիմ:'' Ան ատենը Դատաւորն ալ պատասխան տվաւ. ,, Հորթուն ձանը չի լըավիր, ինչու որ կովը՝ աւելի մեռը կըպօռայ քան պանիկա:

ԱՐՏԱՒԻՊ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Դ. Պաղտասար անալսա:

Սովորութէ էր առջի հին ազգերուն, պաղեհնոր ազգերու ալ՝ Արդարութէ պատկերքը քաշել կապած աչքերով. ասով սորվեցնել կուզէին Դատաւորներուն, որ վճիռ տալու ըլլան նէ, մարդու կողմ չի բռնեն, հապա առաքինութէ կշեռքը նայելով՝ կայր ըլլան վճիռ կտրելու ատենը: Ասանկ կընէին հին դատաւորները. որոնք՝ մահապարտի մը վրա վճիռ կտրելու ըլլայինն, քօղքի մը տակ կը պահվըտէին, որ չըլլայ թէ ուղիղ դատաստան ընելէն ծուին՝ սիրտերնին դուրս շարժելով, կամ մահապարտներուն օգուտը նայելով, թէ որ բաց աչքով վճիռ կտրելու ըլլան նէ:

Կարոլոս Ե կայսրը Պուրսասէլլէս քաղաքը գտնելով, աղաչեցին զինքը քաղքցիները, որ հրաման ուայ՝ բռնեն բանսը դնեն քաղքին մեծերը՝ որոնք քաղքցոց պարաբկան ըլլալով չէին ուզեր պարտքերնին վճարել, ինչու որ՝ ուրիշ ձար չէր մնացեր, ու ասով շատ գին կըքաշէին Վաճառականները ու Արհեստաւորները: Կայսրը կուզէր կատարել Քաղքցոց արդար խնդիրքը ու աղաչանքը, բայց ջուղեց հրամայել կառավարներուն՝ որ ասիկա գործքով կատարվի. պատճառն որ՝ կըփափաքէր որ իր օրինակը՝ օրէնք մը ըլլայ, ու ատակը պահանջօղ:

Ասոր համար խօսք դրաւ աղերսապիրը որ գըտնվ տվօղներուն հետ, որ ինքը քաղքէն ելլելու ատենը՝ աղերսապիր մը բերեն, ներկայացնեն, աղաչելով որ Պալատին էլլէ չերթայ, ինչվան որ իր քանի մը պարտատէրնեըու՝ ըրած պարտքը չի վճարէ: Տէ հիմա կայսրը առտեան մանելու ատենը, բերին տվին իրեն ան աղերսապիրը. ինքն ալ մէկէն՝ ի մէկ առջևը կանչեց իր Պալատին վերակացուն, հրամայեց որ եղած պարտքը վճարէ, ու

ու առապան չի մտաւ, ինչվան որ՝ չի վճարը վեցաւ։ Կայսեր բանեցուցած աս քարակաւ միտ հնարքը՝ կենդանի օրինք մը եղաւ ամեն պարտքատիրոջ, որ յօժարութեամբ իրենց պարտքը վճարեն. անանկ որ՝ բոլոր քաղքացոց խաղերը խօշ եղաւ, ու Արդարութիւն ալ տեղը դնաց։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԿԱՆՉ

Ելակ և Մանուշակ։

Լըթադոյն՝ Մանուշակ
ԵՒ Ելակ՝ կարմրորակ,
Նազելիք՝ երկոքին,
ցածք հավասար՝ երկոքին։
Երկոքին՝ են մանուկք,
ըզգեստով՝ են սողունք.
Են այնպէս՝ պատկառօղ,
զի ջդիմօք՝ ունին քօղ.
Մինչ դոդցես՝ դեղ նոցա
դալարեօք՝ ըզքանայ.
Միշտ՝ ի վայր՝ են թեքեալ
պարանոցք՝ վաստակեալ։
Բայց սակայն՝ այր և կին
մեծադրեն՝ յոյզ լինին
Ըզսիրուն՝ Մանուշակ
և զԵլակ՝ անուշակ։

Իմաստ։

Ո՛չ ծածկին՝ Արժանիք
Թէ արդոյք՝ հաւաստիք։
Ոտանաւոր Առակիս միտքը՝ սա է.
Մ՛ուրթ դունով Մանուշակը, ու կարմրուկ Ելակը քաւոլան, չամ չունէը, երկուքն ալ աղուոր են, երկուքն ալ պարկեշտ ու խոնարհ։ Երկուքն ալ պզտիկ են, ու գետնի վրա կը սողան։ Անանկ ամրչկուտ են, որ երեսնին քօղ ձգած են. կարծես թէ իրենց դեղեցկութիւնը կանանչներուն մէջ կորսըված է։ Իրեն հոգնած վիզը միշտ դէպ ի վար ծռած է։ Բայց մարդ չկայ որ՝ մեծ չի համարի, ու չի փնտռէ սիրելի Մանուշակը, ու անուշ ելակը։

Մէտ Առակիս։

Արդիւնք ու արժանաւորութիւնը չեն ծածկըվիր՝ թէ որ ազնիվ ու առոյգ ըլլան նէ։

ԵՐԳ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ

Յոյս։

1. Յո՛յս անուշակ՝ անուշակ Յո՛յս՝ ինձ դալարի,
Երբ Աղէտքին՝ ամենուն ինչ՝ գայ պատահի,
Երբ ամենուն՝ երեսյ խաւիր՝ փանիք ընես
դու ինձանէ՝ հանգուցանես՝ կաս առ ընձմէ։
Կարծէ Բաղդ՝ զմէ ինչ՝ կապտել լըրիմ,
ըզբաղեկս՝ զուրախուրիւ՝ զսիկ պապիմ,
Բայց զուռչ Բաղդին՝ կապալուրիւ՝ է վայրապար
յորժամ ալօղ՝ առ մեզ է Յոյս՝ և բարերար։
Յո՛յս անուշակ՝ անուշակ Յոյս՝ մեզ դալարի,
Երբ Աղէտքին՝ ամենուն ինչ՝ գայ պատահի,
Երբ ամենուն՝ երեսյ խաւիր՝ փանիք ընես,
դու ինձանէ՝ մըխիթարիչ՝ սըրտի նորա։
2. Փըրթըրպրեալ՝ յորչափ ծովուն՝ երբ մըռնչէն,
Երբ խախտրիչ՝ Յուդապարկոյ՝ զուգ գեղգեղէն,
Կարծէ Յոյս՝ զերերասուսդ՝ կոհակ մեղմել,
Բովմավրանգ՝ նաւավարին՝ առաջնորդել։
Յո՛յս անուշակ՝ անուշակ Յոյս՝ ևն։
3. Քէչ Յո՛յս չաղդրէ՝ զոճարիանիք՝ Աբօրտիր
չքէչ ախրմանէ՝ ըզսերմանէս՝ իւր բըռնալիր.
Քէչ անկասկած՝ գիւրն ասանդէ՝ և հաւատայ,
և զասանդեալ՝ զճարըհագին՝ հընձէ ապա։
Յո՛յս անուշակ՝ անուշակ Յոյս՝ ևն։
4. Նա որ ըզկամ՝ կորոյս երբէք՝ ծերանափայլ,
նա որ ասպէն՝ կայ՝ ի չերկիլ՝ պարապընդհեալ,
Եւ որ ծընող՝ ի հայրենին՝ ըսպըրկուրեան,
ամենէսեան՝ չեզ նոճագին՝ ամենէսեան
Յո՛յս անուշակ՝ անուշակ Յոյս՝ ևն։
5. Երիտասարդ՝ ծառուն կենաց՝ առաջրաղցեայ,
Բօշափեցան՝ վերջին ծաղկիկ՝ ի ճոխրկեայ,
Մասլիս դու՝ Յոյս՝ արգահափիչ՝ առ հիւանդին,
դեռ դալարի՝ դու յուսանիս՝ զարմանք նորին.
Յո՛յս անուշակ՝ անուշակ յոյս՝ ևն։
6. Դո՛ւ ի չերկին՝ անճառուե՝ դո՛ւ ի պայծառ,
Երբ ամենուն՝ ըզպատրաստուս՝ էառ գտաբար,
Դո՛ւ ուշ մեզիս՝ հաւատարիմ՝ ընդ ազգ ես,
և ապնարկէ՝ ըզնանդերձեալ Աշխարհ յայտնես։
Յո՛յս անուշակ՝ անուշակ Յոյս՝ ևն։

Աս գործքս՝ որ է պատմութիւն հիմակվան առենիս, տասնըհինգ օրը մէյմը կըտրվի.

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ Ի ՎԱՆՍ ՍՐԲՈՑՆ ՂԱԶԱՐՈՍ։

Ով որ կուզէ առնել, Սառնապօղ Ըուխասէն խանին քովը Պէսթէնին խանութէն կայ վիրք ծախօղ։ Հոն իր անունը գրել տայ վճարելով մէկ անգամ քառասուն ղրշ բոլոր տարվան համար։ Ամէնն մէկ քսաւոս գալըն տասնըհինգ օր անդամ մը՝ ան խանութէն իրիկ իր մարդը, առանց բան մը վճարելու կառնէ։